

pro ACTIUNEA CATOLICA ROMANA

Tribuna libera pentru unirea Bisericilor fundata in 1955 de
CONSTANTIN DRAGAN

A III - a "Masa rotunda", la Fundatia Europeana Dragan

UN SINGUR PASTE

Fidelă angajamentelor luate în vara trecută de a da o contribuție laică valabilă la acțiunea pentru unificarea celebrării Paștelui promovată de Patriarhul Athenagoras I, Fundația Europeană Drăgan a ținut, la sediul său de la Forul Traian în Roma, o a treia Masă rotundă asupra acestui subiect.

La masa prezidențială erau Prof. Stanyslas Lyonnet, vice-rectorul Institutului Biblic, doct. Vasilios Moustakis, director al revistei « Theologia » de la Atena, arhimandritul Aristide Brunello, delegat național al Asociației catolice pentru Orientul Creștin, monsiniorul Stefano Virgulin, profesor la Universitatea Pontificală Urbaniană și redactor al revistei « Unitas », și doct. Constantin Drăgan, promotor și însuflețitor al acestui ciclu de Mese rotunde. A deschis manifestația doct. Constantin Drăgan, adresând un salut participan-

ților la această Masă rotundă asupra Paștelui.

A luat apoi cuvântul mons. Virgulin, care, în calitatea sa de moderator și coordinator al discuției, a prezentat publicului pe iluștrii oaspeți și conferențieri ai ședinței: prof. Lyonnet, savant de renume mondial în domeniul studiilor biblice, și doct. Moustakis de la Atena, care la meritele sale recunoscute în domeniul teologiei ortodoxe, îl adaugă pe acela de traducător în limba greacă a câtorva lucrări ale lui Giovanni Papini și al « Jurnalului sufletului » al Papii Ioan XXIII.

Mons. Virgulin a dat apoi cuvântul doct. rului Moustakis, care, într-o conferință urmărită cu cel mai viu interes de publicul prezent, a ilustrat valorile fundamentale ale limbii liturgice în Biserica ortodoxă din răsărit, a cărei tradiție prezintă o fidelă și echilibrată corespondență cu litera și spiritul Sfintei Scripturi.

teia, unde omul, iluminat și îmbărbătat de harul dumnezeesc, luptă pentru depășirea transitoriului, pentru a ajunge, astfel, la îndumnezeirea sa (la unirea cu Dumnezeu), aceste valori nu exprimă plenitudinea cerească, ci permit numai pregustarea ei. Existența păcatului și lupta împotriva lui îl împiedecă să perceapă adevărata strălucire a frumuseții eterne. Si numai atunci când tratează aceste aspecte limba liturgică a Bisericii ortodoxe prezintă un anumit relativism. « În tot ceea ce se referă la Dumnezeu și la sfârșitul omenirii ca Biserica, ea prezintă o plinire imperturbabilă, care e exprimată cu admirabilă claritate. Tocmai pentru că cultul e anagogic, limba sa e permeată, în toate aspectele sale, de fericirea vieții veșnice ».

« Ortodoxul își dă seamă că dacă ceea ce-i dă cultul Bisericii nu e toată fericirea care îl așteaptă, aceasta, însă, e fericirea. Iar viața lui nu e altceva decât un efort constant pentru a intra, printr-o participare liturgică mai activă și mai pură, în această fericire care îl așteaptă cu brațele deschise în Ierusalimul ceresc ».

Unele cuvinte din limba liturgică ortodoxă

Interventia doct. Moustakis

Cuvintele cu care se exprimă, în sectorul liturgic, Biserica ortodoxă sunt o « îndumnezeire a limbii omenești și o completare a unității teandrice, expresie a unirii mistice a membrilor Bisericii cu cuvântul lui Dumnezeu », a spus conferențiarul, deliniind, în puține cuvinte, conținutul întregii sale expuneri.

Cuvintele acestea, al căror centru e Liturgia, sunt împlinirea la care Spiritul Sfânt călăuzește membrii Bisericii.

Limba liturgică a ortodoxiei, ca de altfel toate celelalte manifestări ale spiritualității ortodoxe (arhitectura, iconografia, muzica, etc.) e o reproducere a conținuturilor și formelor biblice. Si întocmai ca în Biblie, tot așa și în literatura liturgică a Bisericii ortodoxe, învățătura, modurile de expresie, substanța spirituală au un caracter anagogic, o dimensiune și o redactare supranaturală. Din motivul acesta evaluarea estetică a acestor elemente nu poate fi făcută după criteriile normale, ci după criteriile de natură metafizică.

Acest ansamblu de valori estetice, reprezentate și impuse de Biblie și de manifestările legate de ea în contextul vieții bisericesti, exprimă cu adevărat frumusețea vieții veșnice?

unic organizată de sediul roman al Fundației care-i poartă numele.

De oarece plenitudinea existentă în Adevăr se referă — în Biblie și în viața Bisericii — la condițiile schimbătoare ale lumii ace-

Chiesa della Moldavia

închid în sine lumina acelei vieți; altele, însă, exprimă năzuința sufletului la viața aceea la care harul lui Dumnezeu îi dă acces încă în dimensiunea vieții pământești. Unele din cuvintele acestea sunt obiectiv inspirate de Dumnezeu, în timp ce altele sunt numai în mod subiectiv de derivație dumnezeiască. Primele oglindesc inseparabila și fericita lumină a Impărăției cerului; celelalte arată numai ceea ce noi facem, cu ajutorul harului lui Dumnezeu pentru a intra în această lumină. Și atât unele cât și altele nu sunt decât reflexe ale Sfintei Scripturi, unde există amândouă aceste categorii de cuvinte.

Creștinismul religie a bucuriei

« Creștinismul e prin excelență religia bucuriei » — a spus conferențiarul. Plăcerea pură, profundă și absolută, care nu poate fi știrbită de potrivnicile vieții și pe care nici o forță din lume n-o poate lua omului, e făgăduința unică și darul pe care Christos îl face acelor care cred în El și merg pe urmele dătătoare de viață ale Evangheliei. E bucuria pe care Christos o numește *« sa »*, și al cărei izvor unic e, de fapt, El.

« În ce consistă această bucurie dacă nu în bucuria care unește între ele cele trei persoane ale Sfintei Treimi? Crezând în Christos

și noi suntem asimilați acestei dragoste, devenim, adică, părtași ai bucuriei supranaturale care isvorăște din dragostea dumnezeiască.

În esența și manifestarea ei bucuria creștinului e, așadar, o stare de extaz plină de dragoste, de remisivitate și de supunere voluntară. Când avem în fața noastră un om renăscut în Christos, bucuria noastră e asemenea aceleia pe care o încercăm în fața lui Christos însuși; și e nemărginită, e absolută, atunci când într'un fel sau altul am contribuit la această renaștere a apropiatului nostru. Bucuria fericirilor în cer pentru mântuirea unui păcătos nu poate fi exprimată. E bucuria dragostei lui Dumnezeu față de om ».

Sfântul Pavel ne învață însă — a cont-nuat doct. Moustakis — că și în fața unui aproape al nostru rob al păcatului trebuie să ne bucurăm « în speranța » mântuirii lui; adică în speranța convertirii lui. Fiindcă, « ori-cât de deviat ar fi el, un păcătos este, cu toată netrebnicia sa, și nu încetează de a fi, o creatură zidită după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, față de care nu trebuie să înceteze speranța noastră că harul va birui mai curând sau mai târziu păcatul și că întocmai ca hoțul cel bun, și ca prostituata, va sfârși la rândul său în Rai ».

Bucuria Invierii

Unul din izvoarele bucuriei creștine e taina Intrupării lui Dumnezeu pentru mântuirea noastră, și mai ales Invierea lui Christos, de a cărei bucurie e pătrunsă întreaga viață și întreg cultul Bisericii. Din moment ce Christos a înviat, din moment ce speranța, motiv al bucuriei, e sigură, nimic nu mai poate amenința bucuria creștinului. Ea e conștientă, neîncetată, invariabilă, irevocabilă.

Ortodoxia e în întregime iluminată de bucuria și de lumina Invierii, care se reflectă mai ales în textele liturgice. « Invierea e problema generală și în același timp centrală a cultului ortodox, care strălucește nu numai în Euharistie, ci pretutindeni. Ea e « busola spiritualității ortodoxe ». Christos a venit în lume pentru a ne mântui de păcatul strămoșesc prin Inviere. Și a murit pentru a învia. Sfântul Ioan Chrisostomul, ca alți Sfinți Părinți răsăriteni, numește crucea « trofeu ». Iată de ce în Biserica ortodoxă celebrările Patimilor Domnului n'au nimic trist, nimic tra-

gic. Ortodoxul sărbătorește Patimile lui Christos odată cu Invierea, iar doliul pentru moartea Sa e un « doliul îmbucurător », cum se exprimă Sfinții Părinți. Prin Inviere omul căzut se îndumnezeiește, redevine, adică, creatura plăsmuită după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, regăsește viața veșnică și întră din nou să facă parte din comuniunea cu Sfânta Treime.

Nașterea lui Christos și răstignirea Sa constituie cei doi poli ai Cenosei, adică ai parabolii omenești a Fiului lui Dumnezeu, care s'a întrupat și s'a jertfit pentru mântuirea noastră, împlinind în felul acesta scopurile dragostei dumnezeiești, adică reîntoarcerea Adamului căzut și îndumnezeirea omenerii.

Biserica ortodoxă sărbătorește Paștele nu în fața unei « arce încețoșate », ca David, ci în fața manifestării simbolurilor, adică în fața Invierii Domnului, care luminează toate simbolurile și prin care mântuirea noastră devine realitate.

Conferința rev. P. Lyonnet

După frumoasa conferință a doct. Moustakis, mons. Virgulin a dat cuvântul părintelui Stanyslas Lyonnet, care înainte de toate a fixat temele conferinței sale: semnificația Paștelui în Revelația Bibliei și în iudaismul contemporan cu Christos; și noua semnificație primitivă de acest « memorial » odată cu Revelația Noului Testament și mai ales odată cu instituirea euharistică, adică a jertfei noi alianțe, celebrată în cadrul Paștelui iudaic, care înainte de a fi Paște anual, e Paște săptămânal.

Câteva date asupra istoriei sărbătorii Paștelui

O lungă preistorie, în parte ipotetică, precedă sărbătoarea Paștelui, care era sărbătoarea principală a Iudeilor.

La început evreii celebrau — mai mult sau mai puțin în aceiași epocă a anului, în primăvară — cele două sărbători de origine agricolă: aceea a Azimelor, care era sărbătoarea înoirii, și în timpul căreia (dura șapte zile) nu se putea mânca nimic din recolta precedentă; apoi o alta, chemată poate încă atunci Paști (în care se jertfea un animal tânăr, pentru a obține fecunditatea și prosperitatea turmei), la luna plină a primei luni a anului.

Cu timpul cele două sărbători devin una singură, pierzânduși cu totul semnificația primitivă, pentru a primi o alta cu totul nouă de eliberare a lui Israel din sclavia egipteană, curând devenită simbol al robiei păcatului.

Semnificația Paștelui în vremea lui Isus

« Ziua aceasta va fi pentru voi un memorial pe care îl veți celebra ca sărbătoare în cinsetea Domnului » (Exodul).

Evreii au respectat totdeauna cu sfințenie prescrierea aceasta conținută în Cartea Exodului. Paștele, cu toată siguranța sărbătoarea

cea mai mare a Iudeilor, nu era însă o simplă « comemorare » a unui eveniment din trecut.

« Ea îi amintea lui Dumnezeu însuși cele făcute de El, odată, pentru poporul Său și în felul acesta își reafirma încrederea în fidelitatea acestui Dumnezeu, care își ținu în chip atât de minunat făgăduința ».

Pentru contemporanii lui Isus, și prin urmare pentru Apostoli și pentru însuși Isus, sărbătoarea Paștelui nu comemora numai « noaptea în care Dumnezeu veghiase pentru a-l scoate pe poporul său din Egipt » (Exod, 12, 42). La amintirea acelei nopți, în care se poate spune că s'a născut poporul lui Israel, tradiția adăogase amintirea altor trei nopți și a altor trei « nașteri », recapitulând în felul acesta întreaga istorie a mântuirii, de la facerea lumii la creierea cerurilor noi și a noului pământ.

Sărbătoarea Paștelui devine astfel memorialul întregii istorii a salvării al cărei eveniment specific central e liberarea din robia egipteană. Dumnezeu l'a liberat pe Israel, « fiul Său întâi născut », pentru ca « să devină poporul său și să-L slujească » (Ex. 4, 22-23).

« Exodul » leagă între ele cele două evenimente: Dumnezeu îi promite lui Israel eliberarea în vederea alianței.

O parabolă asupra eliberării Iudeilor din robia egipteană, păstrată în Midrashim, expli-

că și ilustrează semnificația Paștelui. Pasa-giul se referă la o foarte veche tradiție, o « zicală » atribuită regelui Gamaliel I, contemporan al Sfântului Pavel, introdusă apoi în ritualul pascal, unde exodul e considerat ca trecere de la sclavie la libertate, de la suferință la bucurie, de la tristețe la jubilar, de la întunec la lumină, de la servi-

tute la mântuire.

Pentru Iudei libertatea lui Israel și alianța sau legea dată de Dumnezeu lui Moise în Sinai, sunt atât de strâns legate între ele încât tablele de piatră, unde degetul lui Dumnezeu sculptase legea alianței, sunt numite tablele libertății (herût). Paștele era pentru Iudeii contemporani ai lui Christos memorialul evenimentului central al istoriei salvării.

Paștele creștin

La lumina semnificației date de Iudei sărbătorii Paștelui se înțelege, poate, mai bine de ce Isus a ales sărbătoarea aceasta pentru a împlini actul central al mântuirii lumii, prin moartea Sa, care nu poate fi despărțită de Înviere, și al cărei memorial va fi jertfa euharistică.

Christos e adevărul miel pascal în taina morții sale. Sfântul Pavel proclamă lucrul acesta în termeni cât se poate de clari: « Paștele nostru, Christos, a fost jertfit » (I Cor. 5, 7). În Evanghelia Sfântului Ioan Patimile sunt prezentate ca Paștele lui Christos, ca « trecere » a Sa la Tatăl ceresc, după etimologia biblică a cuvântului. Isus, după Evanghelia Sfântului Ioan, a murit exact în momentul în care, puțin înainte de apusul soarelui, când pentru Iudei începea Sărbătoarea Paștelui (care anul acela cădea într-o Sâmbătă) în templul din Ierusalim erau tăiați mieii destinați sacrificiului.

Cu alte cuvinte Isus era adevăratul miel pascal, cel anunțat de Evanghelia Sfântului Ioan Botezătorul: « Iată mielul care șterge păcatul lumii » (Io. I, 29), adică cel care liberează lumea din robia păcatului.

Memorialul nopții victorioase a lui Isus, adică Euharistia și Paștele

După Evanghelie instituirea euharistică a avut loc în timpul cinei pascale: « În prima zi a praznicului Azimilor, ucenicii au venit la Isus și I-au zis: « Unde vrei să-Ti pregătim să mâncăm Paștele?... » Ucenicii au făcut cum le poruncise Isus și au pregătit Paștele » (Mat. 26, 17-19). Sărbătoarea Paștelui, pentru Iudeii contemporani ai lui Isus, sinteză a întregii istorii a salvării, era prilejul cel mai potrivit pentru evenimentul în care se împlineste « trecerea » lui Isus la Tatăl Său, și odată cu El, sau mai bine zis prin El, a omenirii, cu trupul și cu sufletul. Mai mult, e trecerea însăși lumii materiale, la rândul ei destinată să fie « liberată din robia distrugerii, pentru a intra în libertatea fiilor lui Dumnezeu » (Rom. 8, 21).

Sfântul Pavel subliniașe legătura ritului euharistic, adică a Paștelui creștin, cu întoarcerea lui Isus, adică cu ultima etapă a mântuirii: « Orice câte ori mâncați din această pâine și beți din acest potir, voi anunțați moartea Domnului, până va veni El » (I Cor. 11, 26). Memoria aceasta a fost păstrată în majoritatea vechilor Liturghii orientale și cu actuala reformă liturgică a fost introdusă în două din anaforele liturghiei catolice, în care se pierduse în anamneza ce urmează consacrarea.

Noul Testament afirmă deslușit legătura dintre ritul euharistic, care e memorialul morții și învierii lui Christos, și alianța din Sinai; și aceasta în însăși descrierea instituirii Euharistiei. În Evanghelia Sf. Marcu și a Sf. Matei Isus repetă cuvintele pronunțate de Moise pentru a sancționa, în numele lui Dumnezeu, prima alianță: « Acesta e sângele alianței pe care Jahvè a strâns-o cu voi » (Ex. 24, 8). Și Isus: « Acesta e sângele meu, sângele alianței, cel pentru mulți vărsat ».

Paștele creștin, întocmai ca Paștele iudaic

se referă la amândouă aceste evenimente care constituiau un unic memorial: acela al salvării, adică liberarea din Egipt și alianța din Sinai.

« Această alianță pe care Isus a numit-o noua « poruncă », nu mai e sculptată în piatră, ca întâia oară — a subliniat păr. Lyonnet — ci în sufletul nostru. Prin Christos, mijlocitorul ei, Dumnezeu pune legea Sa de dragoste în adâncul ființei noastre, ne dăruiește Spiritul Său, care e dragostea substanțială a Tatălui, și a Fiului; acela în care Tatăl și Fiul se iubesc și ne iubesc ».

Așa cum Paștele iudaic era Paștele libertății prin excelență, Paștele creștin e Paștele libertății prin excelență, întemeiată, ca libertatea lui Israel, pe darul gratuit al lui Dumnezeu, adică pe filiațiunea dumnezeiască; o libertate care e totală, independentă de orice putere omenească, dar în același timp e servirea lui Dumnezeu. Creștinul e liber nu fiindcă a primit de la Dumnezeu un cod de legi, ca Israel în alianța din Sinai, ci fiindcă în faptul că pentru creștinul « hrănit cu Christos », el a primit legea lui Dumnezeu, scrisă în inima fiecăruia de Spiritul Domnului. E așadar, o libertate, care consistă esențial în faptul că pentru creștinul « hrănit cu nele pascale, înviat cu Christos cel înviat din morți, insufletit de Spiritul lui Dumnezeu, legea lui Dumnezeu nu se impune din afară, activitatea sa morală nu mai e comandată de o lege exterioară lui, ci de însăși natura sa spiritualizată, de o exigență interioară care, fiind însăși activitatea Spiritului Sfânt, adică dragostea reciprocă dintre Tată și Fiul, nu poate fi decât o exigență de dragoste ».

Concluzie. Intervenții

Sărbătoarea Paștelui e memorialul evenimentelor fundamentale ale istoriei salvării și în particular a Tainei mântuirii prin exce-

lență, care încă în Vechiul Testament constituiau eliberarea din robia egipteană și alianța lui Dumnezeu cu poporul Său în Sinai.

Noua alianță încheiată de Isus în sărbătoarea iudaică a Paștelui e în același timp liberare din robia păcatului și dar al Spiritului Domnului pe care îl primim ca lege.

Timp de două veacuri, poate trei, Biserica n'a cunoscut altă sărbătoare pentru celebrarea Tainei pascale decât « veghia pascală », sărbătoare care se celebra și pe care în realitate o celebrăm nu numai odată pe an, ci, cum spunea Sfântul Ioan Gură de Aur, « în fiecare Duminică, ba mai mult, oride câte ori celebrăm jertfa euharistică, adică Paștele Domnului ».

Conferința Părintelui Lyonnet — cum spunem călduros aplaudată — a fost urmărită cu cel mai viu interes de public.

S'au avut, apoi, câteva intervenții « lămuritoare », câteva sugestii în legătură cu unificarea celebrării Paștelui, ca aceea a doct. Drăgan, care a revenit, cu privire la data Paștelui, la propunerea lansată de domnia sa în prima Masă rotundă dedicată « chestiunii pascale », de a se alege o dată corespunzătoare intrării echinocțiului de primăvară, alege care ar face din Paștele creștin « sărbătoarea reînvierii, pentru toți oamenii: un fel de universală sărbătoare a primăverii ».

La întrebările publicului au răspuns Păr. Lyonnet, cu aceeași claritate exemplara care a caracterizat, expunerea sa asupra semnificației Paștelui în Vechiul și Noul Testament, și mons. Virgulin, care a încheiat apoi simpozionul mulțumind publicului pentru conțenta sa, și celor doi conferențieri pentru contribuția prețioasă dată acestei a treia Masă rotundă asupra celebrării unice a Paștelui, inițiativă laică, care vrea să se insereze, cu un aport valabil, în acțiunea Bisericilor creștine pentru sărbătorirea împreună a Paștelui Domnului.

Vas dacic

Sesiunea plenara a Secretariatului pentru Unirea Crestinilor

Presidată de Cardinalul Jan Willebrands a avut loc, de la 18 la 28 Noembrie, sesiunea plenară a Secretariatului pentru Unirea Creștinilor. Au luat parte la lucrările întrunirii cardinalii Jaeger, Martin, Seper, Shehan, de Fürstenberg cum și arhiepiscopii și episcopii membri ai Secretariatului, veniți din toate unghiurile pământului.

Intrunirile plenare au fost presidate de președintele Secretariatului pentru Unire, Cardinalul Willebrands, ajutat de noul secretar al importantului organism ecumenic, pâr. Hamer, în timp ce întrunirile de secțiune — circuli minore — împărțite pe limbi, au fost presidate de card. Shehan, de Mitropolitul ucrainian Hermaniuk și de episcopii Gra, De Smet, Marafini, Quarracino și Holland.

Intrunirea plenară a fost precedată de o întrunire de consultare la care au luat parte 30 de consultori provenind din cele două Americi, din Orientul Mijlociu, din Franța, Germania, Anglia, Olanda și Italia, care au preparat documentele supuse apoi cardinalilor și episcopilor membri ai Secretariatului.

Aceste documente se referă la o seamă de probleme teologice și pastorale în legătură cu trei teme: mărturia comună, căsatoriile mixte și intercomuniunea. Un grup special a studiat raporturile Bisericii catolice cu evreii.

În ședința pentru inaugurarea sesiunii cardinalul Willebrands a rostit un discurs în care l'a comemorat pe fostul președinte al Secretariatului, Cardinalul Augustin Bea, citând pasagii din cuvântarea valorosului său predecesor la direcția Secretariatului. « Trebuie să mergem înainte cu prudență », spunea cardinalul Bea, inaugurând sesiunea din anul trecut a organismului ecumenic în fruntea căruia fusese chemat de Papa Ioan XXIII în 1960. « E singurul mod de a influența și a conduce o mișcare, care în ultimii zece ani, a trebuit să înfrunte o seamă de greutăți și să sufere câteva schimbări importante ».

După ce a ilustrat munca Secretariatului pentru Unire în legătură cu proiectele textului asupra « Dialogului ecumenic » și asupra « Educației catolice », Cardinalul Willebrands a subliniat cele două probleme de natură teologică și pastorală care preocupă azi Secretariatul: căsatoriile mixte și intercomuniunea (sau, mai exact, admiterea ne-catolicilor la Euharistia celebrată în bisericile catolice).

Președintele Secretariatului a relevat apoi importanța vizitei Sf. Părinte Paul VI la Geneva și consecințele ei pentru Mișcarea ecumenică, cum și a recentului Sinod al episcopilor. Cardinalul Willebrands a expus deasemeni bilanțul activității secretariatului, de la întrunirea din anul trecut și până azi, și a trasat viitorul program de lucru al Secretariatului pentru Unire, în special sub aspectele privitoare la legăturile acestuia cu comisiile ecumenice ale Conferințelor Episcopale. « Dacă nu vrem să devenim un organism care trăiește și lucrează departe de viața Bisericilor locale — a spus Cardinalul — contactul acesta e indispensabil; și nu pentru exercitarea unui drept de patronare, ci pentru a asigura un serviciu colegial reciproc, potrivit cu posibilitățile și răspunderile fiecăruia. Avem nevoie de colaborarea aceasta pentru desvoltarea Mișcării ecumenice ». Ultima parte a discursului a fost dedicată « perspectivelor ecumenice » pe care dialogurile în curs le promet pentru viitorul deceniu.

A luat apoi cuvântul noul secretar al Se-

cretariatului pentru Unire, pâr. Hamer, care a făcut un raport de introducere la lucrările Întrunirii plenare, examinând problemele în perspectiva legăturilor dintre mișcarea ecumenică și Biserică și dintre ecumenism și Secretariatul pentru Unire. Pâr. Hamer a trecut apoi în revistă activitatea Secretariatului în diferitele forme ale dialogului: comisiile mixte, dialogul teologic în sânul departamentului « Credință și Constituție » de la Geneva și al comisiei « Catolicitate și apostolicitate », și colaborarea cu comisia pontificală « Justitia et pax » pentru promovarea și desvoltarea dreptății sociale.

Pâr. Hamer a relevat deasemeni intensificarea legăturilor cu Bisericile răsăritene, implicățiile ecumenice ale colaborării Bisericii catolice cu Alianța biblică universală și re-

zultatele obținute în proiectele comune de traducere a Sfintei Scripturi. Raportul pâr. Hamer s'a oprit apoi asupra legăturilor Bisericii catolice cu Bisericile orientale, cu comunitatea vechilor catolici, cu Comisia anglicană, cu Federația mondială luterană, cu Consiliul mondial al Bisericilor și cu alte organizații care reprezintă confesiunile despărțite de Roma.

În 21 Noembrie, aniversar al funeraliilor Cardinalului Bea, întreaga întrunire a participat la un rit concelebrat de sufragiu presdat de card. Willebrands la biserica Sfinților Cosma și Damian din Forul Roman.

În cursul ritului religios episcopul de Bruges, Mons. De Smet, a evocat figura și opera fostului președinte al Secretariatului pentru Unirea Creștinilor.

O Declarație a episcopatului italian asupra divortului

Prezentăm o sinteză a Declarației în cinci puncte asupra divortului dată de episcopatul italian în alegat la Serisoarea pastorală « Căsătoria și familia în Italia azi », publicată recent.

Căsătoria și familia — afirmă documentul, după o scurtă introducere în care episcopii își manifestă preocuparea în fața propunerii de introducere a divortului în rânduirea juridică italiană — constituie comunitatea omenească fundamentală în care omul se formează și se educă la raportul social. De ea depinde binele persoanei și al societății civile și religioase.

În fața gravității unor probleme care trebuie să fie meditate cu cea mai mare atenție de fiecare cetățean, de oarece comportă repercursiuni adânci asupra civilizației unui popor, nimeni nu se poate substrage datoriei de a sprijini soluțiile cele mai potrivite.

Documentul deploră faptul că « persoane care se pretind catolice și care ocupă posturi de răspundere, fără însă să fie și suficient conștiente de exigențele credinței și de gravele daune morale și sociale ale divortului, se aliniază cu curentele laice și anticreștine hotărâte să introducă divortul și în Italia ».

Motivele invocate în favoarea divortului — principiul libertății, independența reciprocă dintre Stat și Biserică, situații familiare nenorocite — « nu sunt suficiente pentru a li se sacrifica valoarea indisolubilității legăturii căsătoriei, care garantează atât binele soților cât și pe acela al fiilor ».

Principiul respectării libertății de conștiință nu înseamnă și nu comportă ca orânduirea Statului să poată sau să trebuiască să legitimizeze orice act socotit permis de către cetățeni. De aceea, cine se împotrivesc divortului ne violează nici una din valorile fundamentale sau din drepturile persoanei omenești. Ne-o spune, de altfel, însuși faptul că nici una din constituțiile Statelor și nici una din statutele organizațiilor internaționale pentru apărarea drepturilor omului nu prezintă

divortul ca pe un drept omenească fundamental pe care Statul ar trebui să-l recunoască.

« Divortul contrazice binele comun » — se afirmă la punctul III al documentului. Deși admit că « unele situații familiare sau conjugale pot fi cauză de adâncă suferință și nefericire », episcopii italieni subliniază că « rezolvarea unor situații conjugale speciale și a unor experiențe familiare negative nu trebuie să compromită binele comun al societății; și indisolubilitatea căsătoriei e una din componentele esențiale ale binelui comun. Pe ea se sprijină eficacitatea pedagogică și funcția socială a familiei ».

Pe de altă parte statisticele furnizate de țările în care divortul există ne spun că niciuna din plăgile sociale — fiii ilegitari, avortul, delincvența minorilor, adelturul, etc. — n'au fost eliminate prin introducerea divortului.

Divortul legalizat — atrage apoi atenția documentul episcopilor italieni — « determină o mentalitate divorțistă, mai ales în rândurile tincretului, cu grav prejudiciu pentru conștiința răspunderilor proprii în căsătorie și în viața de familie ».

În legislația divorțistă soliditatea nucleului familiar și angajamentele reciproce și definitive ale soților nu mai sunt valori garantate juridic, ci rămân o simplă posibilitate de fapt, și și aceea grav slăbită.

În orice caz într'o țară democratică în care drepturile familiei sunt recunoscute de Constituție, nu se poate modifica însăși structura fundamentală a familiei fără prealabila interpelare a voinței majorității poporului.

Documentul termină recomandând o serioasă aprofundare a problemei familiei și a căsătoriei și o acțiune educativă civică și religioasă care să pregătească tinerii la căsătorie și pe soți și pe părinți « să-și trăiască, cu plenitudine omenească și creștină, chemarea ». Episcopii socotesc deci inderogabilă și în Italia o reformă a dreptului familiei și instaurarea unei politici familiare moderne.